

vetenskap & allmänhet

Lycklig den som kunskap har – VA-dagen den 16 november 2010

Blir vi lyckligare av kunskap och vetenskap? Eller behöver vi vara lyckliga för att våga lita på den? Och varför syntes inte forskningsfrågorna i valrörelsen? Det var några frågor som diskuterades på VA-dagen 2010 den 16 november på Fotografiska museet i Stockholm.

Bilder, bilder, bilder

För att koppla till mötesplatsen började dagen i bildens tecken.

– Bilden är det förnämsta sättet att förmedla information mellan datorer och den mänskliga hjärnan, förklarade **Anders Ynnerman**, professor Linköpings universitet, som fått Kunskapspriset för att han utvecklat nya visualiseringstekniker: På skärmar visades hur man kan vandra runt i en tredimensionell anatomisk atlas av en människa, genom att peka och dra på en dataskärm. Detta, berättade han, kan användas till allt från populärvetenskap och undervisning till virtuella obduktioner, och bygger på att personens inre under några minuter ”fotograferats” tusentals gånger med datortomografi.

Även dagens värd betonade bildens roll i kunskapssökande och inläring:

– Vi tror på dynamiken mellan att se, uppleva och få kunskap om det man ser, förklarade Fotografiska museets tillträdande VD **Charlotte Wiking**, när hon hälsade deltagarna välkomna.

Välkomsthälsningar kom också från VAs nyvalda ordförande **Agneta Bladh** och hennes företrädare **Dan Brändström**. Bägge skickade samma budskap till forskarvärlden: Lär er att berätta medryckande om er forskning på tre minuter för allmänheten. Tänk på att det är deras skattepengar som betalar det hela!

Värderingar och vetenskap

VAs utvecklingschef **Karin Hermanson** berättade om studien Vetenskap & värderingar, som sökt djupare orsaker bakom de resultat VA fått i många år: att högutbildade och tjänstemän oftare har förtroende för forskning jämfört med lågutbildade och arbetare. Finns underliggande värderingar, som kan bidra till att förklara detta?

VAs studie visar bland annat att:

- Ju mer tillit man har till sina medmänniskor, ju bättre självförtroende man har och ju nöjdare man är med livet, desto större förtroende för forskare har man.
- Ju mer intresserad man är av politik, desto större förtroende har man.
- Bland dem som tror att en gudomlig makt haft ett finger med i spelet när universum och människan uppkom, har något färre förtroende för forskningen.

Fyra medverkande kommenterade sedan resultaten: **Helle Klein**, präst och fri debattör, ifrågasatte om det verkligen är olika värderingar som påverkar synen på forskning.

– Är det inte snarare en fråga om klass? De tillitsfulla, privilegierade klasserna som känner att de tillhör kunskapssamhället, har naturligtvis mer förtroende för forskningen!

Hon var inte heller övertygad om att religiositet leder till lägre förtroende.

– Är det inte åter klassmönstren som går igen? Då allt fler blir troende förlitar sig många lågutbildade på en absolut skapare, och vänder sig till kristen, judisk eller islamsk fundamentalism, medan högutbildade inte har några problem att förena tro med vetenskap.

Lyckligare av kunskap?

Filip Fors, lyckoforskare vid Umeå Universitet, funderade över huruvida undersökningen kunde tolkas som att man blir lyckligare av kunskap.

– Det verkar inte vara så enkelt. Min förklaring till resultaten är att den som är lyckligare tenderar att tolka många saker positivt, även forskning. Ändå tror jag att forskning gör människor lyckligare, men på ett indirekt sätt. Undersökningar visar tydligt att människor är lyckligare i utvecklade, demokratiska länder. Och för en sådan modernisering spelar forskningen en viktig roll.

Gunilla Hammar Säfström, lärare i tv-serien Klass 9A, såg en annan koppling mellan kunskap och lycka:

Peter Honeth, statssekreterare.

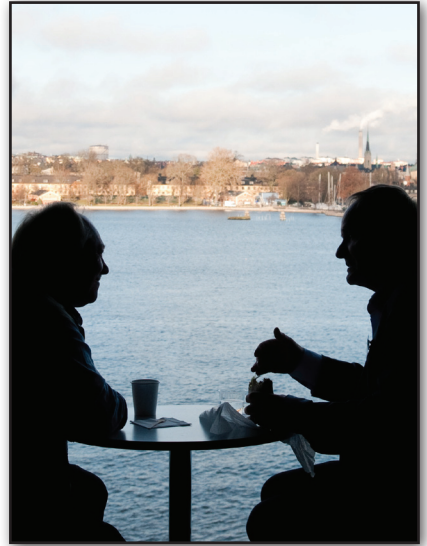
Mingel.

Kerstin Norén, rektor Karlstads universitet och Camilla Modéer, generalsekreterare VA

Rundabordssamtal.

Vacker utsikt.

Charlotte Wiking.

Anders Ynnerman.

Cissi Askwall.

Dan Brändström och Agneta Bladh.

Dilsa Demirbag Sten.

Arne Modig.

Mingel.

Helle Klein, Gunilla Hammar Säfström, Filip Fors och Dilsa Demirbag Sten.

– Många elever har problem med både läshastighet, ordförråd och annat. Men de har självförtroende! De är bra på att hitta kunskapsöar på internet, och uppgiften för oss lärare blir då att hjälpa dem att binda samman öarna! Jag märker hur lyckliga elever blir av att förvärva kunskap. Och av att kunna dela med sig av sina egna kunskaper och erfarenheter!

Dilsa Demirbag Sten, liberal debattör med kurdisk bakgrund, jämförde forskningen med det fria ordet, och riktade en varning till forskarsamhället:

– Om det fria ordet ger oss värdighet, ger forskningen oss framsteg, De som har minst tillit till forskningen är ofta de som skulle behöva den bäst! Om vi låser in oss på institutioner, för att vi tycker att det offentliga samtalet är ointressant och kanske otrevligt, då kliver andra fram och tar initiativet!

Barnen viktiga!

Efter dessa inspel vidtog intensiva diskussioner vid konferensborden. Mycket handlade om att nå fram till barn:

– Varför tappar barn intresset för att lära sig? frågade man sig vid ett bord.

– Kan det vara så att vi efter en viss ålder inte vågar behålla den lättsamma, barnliga tonen? Och att vi förlorar barnen när vi blir för allvarliga?

– Vad är egentligen kunskap? undrade man vid ett annat bord.

– Använder vi kanske gamla måttstockar, då vi bedömer våra barn och ungdomar? Det finns undersökningar som visar att unga i dag lär sig mer om samhället genom internet än genom

skolan; kanske är det så att dagens unga har mycket mer kunskap än tidigare generationer?

– Det finns en digital klyfta i skolan, hävdades från ett tredje håll.

– Lärarna har inte tillräckliga kunskaper om internet, och överlämnar individualiseringen till eleverna. Men det finns stora klyftor mellan barn med olika kulturellt kapital.

Varigenom man var tillbaka vid den ursprungliga frågan, fast med en generations förskjutning: Vilken roll spelar utbildningsnivå och samhällsklass?

Forskning i valrörelsen

Efter en fikapaus med mycket mingel och diskussioner presenterade VAs Karin Hermansson en undersökning om hur forskning kom fram i den nyss avslutade valrörelsen. 30 procent av de tillfrågade uppgav att frågor om forskning och innovation var ganska eller mycket viktiga för deras val av parti. Undersökningar av partiernas och alliansernas valmanifest visade att Folkpartiets och den borgerliga alliansens manifest innehöll orden "forskning" eller "forskare" på runt 20 ställen, medan övriga partiers och de rödgrönas valmanifest bara nämnde orden några enstaka gånger.

– Borde det här med forskning vara viktigare för väljarna? frågade Karin statssekreterare **Peter Honeth**.

– Det är fel att dra slutsatsen att folk inte tycker att forskning är viktigt, men man tycker inte det är en politisk fråga! Om partierna beskrivit forskningspolitiken som partiskiljande hade väljarna

uppfattat det som en politisk fråga, och då hade siffrorna varit annorlunda. Väljarna bryr sig om forskning, menade Peter Honeth, men gör det indirekt:

– Mycket på listorna över vad väljarna tycker är viktigt förutsätter forskning. Så forskningen är viktig för att nå andra politiska mål, även om väljarna kanske inte uppfattar den som viktig i sig.

Kanske är det på sätt och vis bra att forskningen inte spelade någon stor roll i valrörelsen, fortsatte han:

– En ny forskningspolitisk proposition planeras komma år 2012. Den kräver en noggrann beredningsprocess för att bli bra. Det hade varit olyckligt om partierna redan nu bundit upp sig för exakt vad den skulle innehålla.

VA-barometern presenteras

Därefter presenterades årets VA-barometer, den nionde i ordningen. Sammantaget pekar den på "ostadigt", enligt Karin Hermansson.

Arne Modig, opinionsanalytiker vid Novus, berättade att barometern är en konventionell opinionsundersökning som baserar sig på telefonintervjuer, vilka startade veckan efter valet.

Mest uppseendeväckande var att förtroendet för forskare vid högskolor och universitet dalat från 75 till 63 procent. För forskare i företag var minskningen mindre, där hamnade förtroendet på 45 procent.

Något paradoxalt har tilltron till forskningens betydelse för att nå konkreta mål, som att bromsa klimatförsämringar och öka ekonomisk tillväxt, samtidigt ökat något, till runt

Peter Honeth, Arne Modig, Philip Kapper, Eva Swartz Grimaldi, Svante Linusson och Kerstin Norén.

Svante Linusson.

75 procent. Hela 79 procent instämmer i att den vetenskapliga och tekniska utvecklingen gjort livet bättre. Andelen som menar att astrologi är en vetenskap har dock ökat från 15 till 21 procent.

Fallande forskarförtroende

VA-barometerns resultat diskuterades sedan runt borden och av en panel.

Kerstin Norén, rektor vid Karlstads universitet, nämnde flera orsaker till varför förtroendet för forskare sjunker som berörts vid hennes bord:

– Forskningsresultat som motsäger varandra, till exempel om vilken mat som är farlig. Forskningsfusk, och rabaldret kring FN:s klimatpanel. Att forskare allt mer måste försörja sig med externa medel – kan man lita på dem då?

Svante Linusson, professor i matematik vid KTH, pekade på den omdebatterade frågan om massvaccinering mot den nya influensan.

– Olika forskare hade olika åsikter, och man gjorde olika i olika länder. När den prövande vetenskapliga processen på detta sätt tydliggjordes, minskade auktoritetstron. Förtroendet för forskaren gick ner, men för forskningen gick förtroendet upp.

– I media finns en väldigt schabloniserad bild av forskning, påpekade Arne Modig.

– Tre yrken är enkla att beskriva på rörliga bilder: polis, läkare och forskare. Bilden av en virrig gubbe i vit rock tror jag fortfarande är vanlig.

– Många unga tror att forskare är män i vita rockar som sysslar med små substanser, instämde **Philip Kapper**, student vid Stockholms universitet.

– De ser inte kopplingen till samhället, Men jag tror en förändring är på gång, inte minst på grund av miljöfrågan och miljöforskningen. Där ser man hur viktig forskningen är för oss.

Från ord till handling

– Då man pratar med allmänheten måste man fråga sig hur ens forskning relaterar till andra frågor, och hur den kan bidra till ett bättre liv, påpekade Kerstin Norén. Hon hävdade att om universitetsledningarna vill att samverkansuppgiften ska prioriteras, måste de arbeta med incitament.

Samtalsledaren **Cissi Askwall** frågade Peter Honeth, om även regeringen bör bidra till att skapa sådana incitament. Han förklarade att regeringen i forskningspropositionen 2008 jämställt

samverkansuppgiften med forskning och undervisning som mål för lärosätena. Men att det var högskolornas och universitetens sak att omsätta detta i praktisk handling

Det finns för få broar mellan akademien och samhället i stort, menade **Eva Swartz Grimaldi**, VD Natur & Kultur. Hon berättade att populärvetenskapliga böcker och faktaböcker ofta är storsäljare, inte bara bland högt utbildade i storstäderna, och riktade en uppmaning till forskarna:

– Kom igen! Kom till oss med förslag till böcker!

VA-dagen avrundades av VAs generalsekreterare **Camilla Modéer**:

– Vi behöver skapa ett klimat så att fler vill söka kunskap. Att relansera bildningsidealen och att sätta in saker i sammanhang är viktigt. Det handlar också om att göra samverkan och dialog meriterande för forskare, och där kan Peter Honeth och regeringen bidra med mycket. VA bidrar med att skapa mötesplatser, som här i dag, för utan dialog kommer vi ingen vart.

Text: Henrik Brändén

Bilder: Theo Elias Lundgren

vetenskap & allmänhet

Vetenskap & Allmänhet vill främja dialog och öppenhet mellan allmänhet – särskilt unga – och forskare. Föreningen arbetar för att åstadkomma samtal i nya former på oväntade arenor om konkreta frågor som engagerar. Medlemmar är en rad organisationer, myndigheter, företag och individer. Alla VA-studier finns på www.v-a.se